Svatopluk P a s t y ř í k (Hradec Králové)

ANTROPONYMA V PŘEDBĚLOHORSKÝCH BERNÍCH REJSTŘÍCÍCH Z HRADECKÉHO KRAJE

Berní rejstříky jsou všeobecně považovány za jedny z nejdůležitějších historických pramenů, které umožňují nejen důkladné poznání společenských a hospodářských poměrů v našich zemích, ale za velmi důležité je mohou pokládat i onomastikové, zejména pak ti, kteří se zabývají zákonitostmi onymického a onomaziologického vývoje, protože právě rejstříky plátců daní skýtají množství onymického materiálu, jednak toponymického, především však ale antroponymického.

Dnes je možné konstatovat, že většina předbělohorských berních rejstříků (především od poloviny 16. století do Bílé hory) je už odborné, zejména pak historické veřejnosti dobře známa, protože berní rejstříky byly již od sedmdesátých let devatenáctého století do konce století dvacátého knižně nebo časopisecky publikovány.

Berní rejstříky je možné zkoumat z různých hledisek, např. historických, kulturních, ekonomických, sociálních, ale též jazykových či onomastických. Vybrali jsme si tentokrát hledisko onomastické, protože nás zajímají otázky vývoje antroponymického paradigmatu ve vývoji české společnosti. Zabývali jsme se sice už několikrát[1)] různými parciálními šetřeními v této oblasti, berní rejstříky však představují mnohem širší a kompaktnější propriální materiál, tudíž jsou i pro takové šetření vhodnější.

Zkoumání autenticity jednotlivých plátců berní, jejich predikátů i domicilů ponecháme kompetentním historikům. Pro náš pohled na onomaziologické paradigma tohoto období byly signifikantní různé druhy antroponym, které se v berních rejstřících z let 1544 – 1620 vyskytují.

Z regionálních důvodů jsme se v tomto příspěvku zaměřili pouze na jejich východočeskou část, a to na někdejší Hradecký kraj. Pro svou práci jsme pak využili následujících pramenů[2)]:

[1)] Např. S. Pastyřík, Nad šlechtickými jmény v polovině 16. věku, Východočeské listy historické, 11 – 12, 1997, s. 101 – 108; týž, Příjmí na moravském venkově v 17. – 18. století, Acta onomastica 40, 1999, s. 178 – 185; týž, Antroponyma v královéhradeckém cechu krejčích a postřihačů v 16. století, Východočeské listy historické 17 – 18, 2001, s. 379 – 383; týž, Vlastní jména emigrantů z opočenského panství roku 1742, Východočeské listy historické 21 – 22, 2004, s. 341 – 348.

[2)] V příloze označujeme jednotlivé prameny následujícími zkratkami: VP = Václav Pešák (1620), VP44 = Václav Pešák (soupis k roku 1544), JU = Jiří Úlovec, FM = František Marat, AS = Augustin Sedláček, OP = Otto Placht, JK = Jiří Kollman.

1. V. Pešák, Berní rejstříky z roku 1544 a 1620, Praha 1953 (VP44; VP).
2. O. Placht, Odhad majetků stavů Království českého z r. 1557, Věstník Královské české společnosti nauk, třída filosoficko-historicko-filologická, č. IV, Praha 1947 (OP).
3. J. Kollmann, Berní rejstříky a berně roku 1567, Sborník archivních prací 13, 1963, s. 169-246 (JK).
4. J. Úlovec, Rejstřík dlužníků berně z roku 1579, Táborský archiv 7/1995 – 1996, s. 133 – 143 (JU).
5. F. Marat, Soupis poplatnictva 14 krajův království Českého z roku 1603, Věstník Královské české společnosti nauk, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná, 1898, č. 1, Praha 1898 (FM).
6. A. Sedláček, Rozvržení sbírek a berní r. 1615. Abhandlungen der königl. Böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften vom Jahre 1869, Prag 1870 (AS).

Ačkoli současná onomastická terminologie užívá pro tento druh antroponym (jako jsou *Jan, Václav, Jiří, Mikuláš, Petr, Anna, Adam, Albrecht, Kateřina, Jindřich* apod.[3)] pojem „rodné jméno“, pro období středověké, kdy byla dávána dětem jména při církevním křtu, budeme v souvislosti s dobovou skutečností raději užívat terminologického označení „křestní jména“. Mezi křestními jmény vyexcerpovanými z berních rejstříků však tvoří zvláštní skupinu jména starozákonní – *Adam, David, Daniel, Ester(a), Eva, Joachym, Judita, Melchisedech,* protože to nejsou jména, která by se v té době běžně dávala dětem při křtu podle katolického ritu. Je však dost dobře možné si představit, že při volbě takového jména ovlivnila výběr jména rodinná tradice a konfese např. českobratrská, protestantská.

I když při křtu děti dostávaly jména ve standardizované podobě (*Adam, Albrecht, Alena, Alžběta, Anna, Antonín Apolena, Arnošt*), v soupisech tehdejších daňových poplatníků se vyskytují rovněž také nestandardizované podoby křestních jmen (*Anička, Jaroš, Johanka, Mandalena, Ofka, Zdyna, Žofka*), což odpovídá i jiným středověkým soupisům, které jsme již zkoumali. Klademe-li si otázku vztahů mezi standardizovanými a nestandardizovanými podobami křestních jmen jako jednu z prvních, je to především proto, že naše současná praxe při pořizování obdobných úředních soupisů je zcela odlišná, takže je potřebné se nad principy antroponymické středověké praxe zamyslet, a to právě s ohledem na tehdejší stupeň vývoje české společnosti.

Uvádění různých podob křestních jmen v úředních záznamech a soupisech pak dokládá běžnou komunikační praxi středověké společnosti, kdy mohly být de facto nestandardizované podoby křestních jmen (*Anička, Lacek*) i příjmí (zde např.

[3)] Všechny příklady v textu uvedené jsou vybrány pouze ze zmiňovaných edicí.

Kodrmanka, Vojička) vnímány při společenské komunikaci jako oficiální pojmenování a jako taková rovněž tehdejší společností respektována, a to bez jakýchkoliv dalších příznakových a emocionálních nuancí. Z toho pak vyplývá, že běžná každodenní komunikační praxe je ve středověkém onomaziologickém paradigmatu (např. v předbělohorském období) na jedné straně nadřazena na rozdíl od naší současnosti jakékoliv administrativní praxi jednotného záznamu úředních soupisů, na druhé straně pak vydává také ne zcela bezvýznamné svědectví o každodenním životě našich předků ve středověké české společnosti[4)].

V předbělohorských rejstřících jako důležitých úředních dokumentech nás může poněkud překvapovat i různopsaní antroponym a toponym (*Řefan* místo *Štefan, z Černé* místo *z Čermné*), jež je mnohdy vysvětlitelné právě zachycením mluvené podoby křestních jmen a příjmí (*Voldřich, Vondřej, Votík, Sobina, Vostromiřský, Kateřina Kadrmanová* x *Kodrmanka, Helebrant* x *Hylebrant, Hamza* x *Hanza, Křinecká* x *Křivecká, Hubryk* x *Huberk* x *Huburk, Retengl* x *Betengl* x *Wetengl, Žehušický* x *Zeušický*), někdy dokonce i písařské koruptely či grafická hyperkorektnost (*Radcek*), často však záleží především na editorově čtení (*Cetryc x Četryč, Zitovlický* x *Žitovlický, Jestřebský* x *Jestřibský*). Vzhledem k tomu, že však neřešíme otázky pravopisné, přenecháme i tuto problematikou spojenou s eventuální identifikací historických osob povolanějším – historikům. Nás v seznamech berních plátců zajímalo zejména to, jaké bylo v české společnosti onomaziologické antroponymické paradigma v předbělohorském období.

Pro označování osob je již běžně používán dvoučlenný onomaziologický model, jehož prvním komponentem je křestní jméno, zatímco druhým komponentem je buď příjmí (*Adam Škopek*), věkové určení (*Adam starší*) nebo detoponymické určení, domicil (*Adam Vostromířský, Adam z Valdštejna*) případně jejich kombinace (*Albrecht starší Suda Řenecký, Henyk Bořek nejstarší Dohalský*). Na starší středověkou praxi připojování příjmí pomocí adverbiálních výrazů „jinak“ ukazují už jen dvě jména (*Erazim Zumerfeld jinak Častl; Matěj jinak Motl*), což může znamenat, že tato praxe je již téměř opouštěna, podobně jako v dřívějších obdobích mnohem více frekventované (zde jen 34 jmen) užívání rozlišovacích determinantů „starší, mladší“ (*Jan mladší, Jan nejmladší z Valdštejna. Martin Zbyněk starší, Mikuláš starší Bořek Dohalský*), a to ve prospěch přímého připojování přídomků ve formě substantivních příjmí ke křestním jménům (*Mikuláš Sudlička, Pavel Cikán, Daniel Šarovec, Vilém Trčka, Vojtěch Vopršal*), z nichž se pak v druhé polovině 18. století přirozenou cestou stávala

---

[4)] Srov. J. Pleskalová, O úloze tzv. hypokoristik v nejstarším období češtiny. Naše řeč 79, 1996, s. 204 – 206.

příjmení.

U označování žen tento onomaziologický model v berních rejstřících doložen není, protože pravděpodobně neexistoval. Při zápisu vlastních jmen žen – plátkyní berní – si konkurují dvě podoby: proti příjmím se sufixem *–ová* (*Anna Alžběta Myšková, Anna Straková, Salomena Hamzová*) stojí pravděpodobně starší posesivní podoba se sufixem *-ova* (*Alžběta Kvintusova, Sobina Zilvarova, Johanka Pecingarova*), což by sice jednak mohlo rovněž svědčit o neustálenosti onomaziologického paradigmatu v předbělohorském období, nebo je to jen sekundární záležitost, která mohla být vyvolána uměle, tj. editorovým čtením, eventuálně písařskou nepečlivostí při označování diakritických znamének (viz např. konkurenci obou forem: *Johanka Pecingarova – Johanka Pecinkarová, Markéta Zeidlicova – Markýta Zeidlicova – Markyta Zeidlicová, Zuzana Šturmová – Zuzana Šturmova*).

Časté je v těchto soupisech při označování osob ženského pohlaví také sufix *–á*, a to především u detoponymických doplňkových jmen (*Bradlecká, Chvalkovská, Konecchlumská*), nebo při přechylování od mužských příjmí, která mají adjektivní formu (*Pruskovský – Pruskovská*). Dalšími prostředky jsou ještě, byť ojediněle se vyskytující, sufix *-ka*, který signalizuje běžně mluvenou hypokoristickou formu příjmí (*Kodrmanka*), a sufix *–ovna*, označující příslušnost neprovdané ženy k rodině (*Škopkovna*).

U maskulin stejně jako u feminin se vyskytují křestní jména ve standardizované i nestandardizované podobě (maskulina *Adam, Jan, Petr, Tomáš, Václav, Zdeněk* x *Jaroš, Lacek, Mareš*; feminina *Anna, Alžběta, Barbora, Dorota* x *Anička, Kunka, Žofka, Ofka, Mandalena*), některá maskulina mají podobu latinskou (*Bonyfacius, Desiderius, Bonus, Quintus, Rosacius*).

Vedle jednoslovného antroponymického modelu se už v předbělohorském období objevuje rovněž i pojmenování dvěma křestními jmény, a to u mužů (33) i žen (7), např. *Jan Jiří* (5x), *Jan Arnošt, Jan Bernard, Jan Erazim, Jan Karel, Jan Petr, Jan Rudolf* x *Alžběta Justina, Anna Alžběta, Anna Kateřina, Anna Marie, Kateřina Justina, Markéta Salomena.* Použitím druhých křestních jmen se sice poněkud mohou měnit kvantitativní údaje o frekvenci křestních jmen v tomto období, ale spíše se jen potvrzuje postavení konkrétních křestních jmen v rámci jejich frekvenčních soupisů. Tak např. F. Cuřín při obdobném šetření v táborských městských knihách z 16. století stanovil následující pořadí frekvence ženských křestních jmen *Anna – Dorota – Markéta – Kateřina*; u mužských křestních jmen pak jejich frekvence vypadá takto: *Jan – Václav – Jiří – Matěj – Martin – Jakub – Mikuláš.* V námi zkoumaných soupisech plátců a plátkyní daní v berních rejstřících z Hradeckého kraje vypadá frekvence křestních jmen následovně:

č.	počet	mužská křestní jména	č.	počet	ženská křestní jména
1.	116	Jan	1.	25	Anna,/Anička
2.	54	Václav	2.	17	Kateřina
3. – 4.	37	Jiří/Jiřík; Mikuláš	3.	16	Johanka
5.	27	Petr	4.	11	Dorota
6.	19	Adam	5. – 6.	9	Lidmila/Ludmila; Markéta
7.	17	Albrecht	7.	7	Alžběta
8.	16	Jindřich	8. – 9.	5	Barbora; Eliška/Elška
9. – 10.	15	Karel; Kryštof	10.	4	Marie
11. – 12.	13	Vilém; Zikmund	11. – 12.	3	Alena; Salomena
13.	10	Fridrich	13. – 17.	2	Eva; Jitka; Justina; Mandalena; Mariana

Pro lepší srovnání uvádíme ještě údaje z Doskočilova šetření na křivoklátském panství (k r. 1651), ze Sajtlova šetření ze středních Čech (k r. 1654) a z výzkumu jedenácti chodských vesnic (k r.1654), který prováděla M. Šlajsová[5)]:

Doskočil (1651)		Sajtl (1654)		Šlajsová (1654)
mužská jména	ženská jména	mužská jména	ženská jména	mužská jména
Jan	Anna	Jan	Anna	Jan
Jiří	Kateřina	Václav	Dorota	Jiří
Jakub	Dorota	Jiří	Kateřina	Matěj
Matěj	Maří Magdalena	Matěj	Ludmila	Jakub
Václav		Jakub		Martin

Jak konstatovali onomastikové už před námi, promítají se do repertoáru křestních jmen v tomto období rovněž módní onomaziologické vlivy vyvolané společenským vývojem, což se dá dobře doložit např. na proměnách repertoáru ženských křestních jmen užitím jmen latinských (*Lukrecia, Justina, Beatrix*), řeckých (*Eustachia, Apolena*), a starozákonních, de facto tedy hebrejských (*Ester, Afra, Judita*). A podobně je tomu i se jmény mužskými, mezi nimiž se objevují rovněž jména řecká (*Erazim, Eustach, Kryzostom*), latinská (*Desiderius, Bonus, Kristian, Bonyfacius, Rosarius, Quintus* – v přechýleném tvaru ale už počeštěně *Kvintusova*), hebrejská (*Adam, Tobiáš, Daniel, Benjamin, David, Joachim, Abraham, Melchisedech, Baltazar*).

[5)] F. Kopečný, Průvodce našimi jmény, 2. vyd., Praha 1991.

Netroufáme si sice rozhodovat, zda jde v případě užití starozákonních jmen o primární vliv renesance a humanismu, o vliv německé reformace, či o něco jiného, v každém případě však výskyt takových křestních jmen považujeme za rys tehdejší „polytonální“ společnosti.

Vzhledem k národnostně heterogenní společnosti v tehdejších Čechách se nelze ani divit množství německých jmen či podob tohoto druhu antroponym přišlých do češtiny z latiny zprostředkujícím vlivem němčiny (*Johanka, Hans, Albrecht, Jindřich, Fridrich, Hendrych/Henrych, Heník, Hereš, Hertvík, Heřman, Jetřich, Bernard, Volf, Rudolf, Kundrát, Kuneš, Kunka, Leonard, Markvart, Otto/Otta, Purkhart, Wolfgang, Zilfried*). Některá jména, jež se objevují v soupisech plátců a plátkyň daní, by svým jazykovým původem mohla sice naznačovat příslušnost k židovské komunitě (*Judita, Justina, Salomena, David*), ale vzhledem k přísným regulím, které nedovolovaly Židům vlastnit půdu, se nejspíš jedná jen o módní starozákonní jména, která se v tehdejší společnosti objevují především vlivem humanismu či reformace.

V jisté opozici proti standardizovaným jménům domácím, ale i německým, latinským, řeckým a hebrejským (starozákonním), pak stojí samozřejmě (stejně jako v současnosti) hypokoristická antroponyma. která jsou z lingvistického hlediska jistou protiváhou nejen jmen literárních a kulturních (*Hanibal*), jmen módních, ale i všech, jež jsou zaznamenána ve standardizované podobě. Hypokoristické formy křestních jmen oproti nim dosvědčují významný vliv mluvenosti při běžné každodenní komunikaci. Jedná se např. o propria *Anička, Bohunka, Heník, Hereš, Jaroš, Kuneš, Kunka, Lacek, Mandalena, Mareš, Markyta, Voldřich, Vondřej, Votík/Otík, Vaněk, Vanka, Věněk/Věnek , Zachař, Zdyna.*

Shrneme-li výše uvedená zjištění, vidíme, že získaný materiál lze posuzovat z několika kontrastivních hledisek, a to jednak podle jazykového kódu, jednak podle onomaziologického typu výběru pojmenování, ale též podle komunikačního uplatnění propriální formy, z jazykového hlediska pak podle užití standardizované/nestandardizované formy a podle hlediska slovotvorného. Kontrastivní hlediska se nejzřetelněji projevují v párových opozicích, pomocí jejichž dichotomického charakteru lze nejlépe proniknout do onymického paradigmatu dané společnosti.

Propria získaná při našem šetření lze velmi dobře odlišovat podle užitého jazykového kódu na vlastní jména v českém prostředí cizí, nezdomácnělá (*Beatrix, Lukrecia, Joachym, Eustachius*) a na vlastní jména, která už v české společnosti zdomácněla, byť jsou z etymologického hlediska původu cizího (*Johanka, Kateřina, Dorota, Tomáš, Heřman, Jakub*). Některá z těchto vlastních jmen možná dokonce implikují německý původ nositele jména (*Fridrich, Hans Krištof, Otto, Wolfgang, Zilfrid*), nejedná-li se však pouze o jméno módní či jen o jeho písařskou variantu (*Kundrát* x *Kundrath*, podobně též u příjmí: *Kolkreitr – Kalkreiter – Kalichreitr – z Kolkritů*). Zajímavé z tohoto hlediska jsou rovněž všechny latinizované podoby (*Eustachius*, ale i *Eustachia, Bonyfacius, Rosarius, Desiderius*), podobně pak i opačný

proces, tj. počeštěné podoby cizích jmen (*Kryzostom, Bernart – Bernarth – Bernard, Štumberger – z Štubenberku/z Štubenberku, Markéta – Margheta*) či grafické poněmčování některých vlastních jmen (*Cetryc – Cetryz, Zylvar – Silvar*).

Při zapisování jmen plátců daní, což byla vždy pro státní správu věc bezesporu důležitá, bychom nejspíše očekávali standardizovanou podobu vlastních jmen, a to především ve stabilizované ortografické podobě. Ve zkoumaných soupisech se však objevují jednak i varianty vlastních jmen (*Elška – Eliška, Jiří – Jiřík, Kristina – Kristiána, Lidmila – Ludmila, Markéta – Markyta, Magdalena – Mandalena, Věnek – Věněk*), jednak konkurence standardizovaných a nestandardizovaných jmen (*Anna – Anička*), ale také zápisy vlastních jmen se zcela zřetelnými prvky mluveného projevu (*Otík – Votík, Voldřich, Vopršal, Vostromiřský – Vostromířský – Vostroměřický, Vokrouhlický, Oujezdecký, Sobina, Čertorejský – Čertoviskej, Zeušický, Stařímský – Stařinský, Helebrant – Hylebrant, Pecingar – Pecinkar, Hendrych – Henrych*).

U některých antroponym je však téměř nemožné rozhodnout, zda se jedná o záležitost písařskou (tedy o grafický záznam mluvené řeči) či editorskou (*Hubryk – Huburk, Hartman – Hertman, Štumberkar – Tumperkar, Jetřibský – Jestřibský – Jistrbský, Zitovlický – Žitovlický, z Tamfeldu – z Štamfeldu, Nepolitská – Nepolisská, Maušic – Maušvic, Kreynthalm – Kremcthein*).

Ze slovotvorného hlediska stojí proti de facto bezpříznakovým standardizovaným podobám (*Petr, Pavel, Jan, Tomáš, Fridrich, Otto, Marta, Marie Jitka, Dorota, Barbora, Kateřina*) příznakové podoby odvozené (*Anička, Estera, Ofka, Kristiana, Heník, Hereš, Mareš, Jaroš, Otík – Votík, Zachař*). Mezi antroponymy se i v tomto období vyskytují rovněž původní složená vlastní jména (*Myslibor, Ctibor, Burjan, Budivoj, Bohuslav, Jaroslav, Soběslav, Vladislav, Zdeslav – Zdislav*).

Nad stavem onomaziologického paradigmatu v předbělohorském období, jak jsme jej poznali ze soupisů plátců berní, lze snad konstatovat, že byl sice ještě poměrně uvolněný a poskytoval tehdejší české společnosti různé možnosti pojmenování individuálních i rodinných, že se však už vytvářela tendence k ustalování rodinných rozlišovacích jmen (tedy více než 150 let před výnosy Josefa II. zavádějícími stálá a dědičná příjmení). V abecedních soupisech jmen, které jsme zkoumali, lze rovněž odhalit stabilizační tendenci při výběru jmen (podle frekvence: *Jan, Václav, Jiří/Jiřík, Mikuláš, Petr, Anna, Adam, Albrecht, Kateřina, Jindřich, Johanka, Karel, Kryštof*), na druhé straně zase naopak tendenci dynamizující onomaziologické paradigma používáním aluzivních proprií (*Hanibal*), jmen módních, kterými mohou být jména nová, ale i starší (starozákonní), standardizovaná i nestandardizovaná, domácí, cizí i v různé míře počeštěná (např. *Hertvík* z něm. *Hartwig*).

Oproti současnému onomaziologickému paradigmatu je v předbělohorském období v české společnosti, dá-li se to tak říci, onomaziologická a onymická situace volnější především v tom, že jako primární je preferováno zejména hledisko komunikační.

Základní konkurenční opozici, rozhodující pro posouzení onymického modelu v tehdejší onomaziologické praxi, tvoří pojmenování jednokomponentní a dvoukomponentní. Pro starší období bylo bazální pojmenovávání jednokomponentní, a to pojmenovávání křestním jménem (Pleskalová[6)], Kopečný[7)]). Ve zkoumaném předbělohorském období však tvoří jednokomponentní propria pouze 13,73% všech mužských i ženských antroponym – u mužských pojmenování mohou být onomaziologickými komponenty křestní jména (*Jakub, Jan, Jindřich*) i příjmí (*Stranik*), u ženských pojmenování se vyskytují pouze jména křestní (*Afra, Johanka, Mandalena*). Vícekomponentní pojmenování se v české společnosti ale objevuje už od 14. století přidáváním různých determinačních příjmí k základnímu pojmenovávacímu komponentu, jímž je i v tomto období křestní jméno. I když je, jak se zdá, prosté pojmenování pouze křestním jménem v této době už na ústupu, přesto si zachovává křestní jméno jako takové svou nezastupitelnou iniciálovou antroponymickou pozici, o čemž svědčí důsledné uvádění křestního jména na prvním místě i ve vícekomponentních antroponymech.

Na proměnu staršího antroponymického modelu upozorňuje i ústup pojmenování s příslovečným komponentem „jinak“, který se ve zkoumaném materiálu vyskytuje pouze třikrát (*Matěj jinak Motl, Erazim Zumrfeld jinak Častl, Jiřík Škornice jinak Balbín*)

Převážná většina antroponym z Hradeckého kraje je v berních rejstřících dvoukomponentních, tzn. sestávajících z křestního jména a z doplňkového jména, příjmí, která jsou v tomto materiálu trojího druhu – příjmí rodinná, příjmí aetatická a příjmí detoponymická.

Detoponymická příjmí, která mají ustálenou finální pozici v rematické složce onomaziologického výpovědního celku, jsou z tohoto hlediska druhou nejdůležitější složkou středověkého antroponyma. Můžeme je pak spolu s křestními jmény v iniciálových pozicích považovat za funkčně primární jednotky, rodinná příjmí za jednotky funkčně sekundární, aetatická příjmí pak až za jednotky fukčně terciární.

Z vývojového hlediska jsou nejstaršími typy příjmí, jak se zdá, příjmí detoponymická – *Obytecký* (z Obytec), *Dobřenský* (z Dobřenic) a příjmí aetatická (*starší, mladší, nejstarší, nejmladší*). Tato příjmí (aetatis) mají v onomaziologickém antroponymickém modelu arbitrární místo, protože se mohou vyskytovat v různých pozicích vícekomponentních antroponym vzhledem k postavení rodinného příjmí (*Jan Salava mladší, Jan starší Bukovský, Mikuláš starší Bořek Dohalský, Mikuláš Bořek starší Dohalský, Myslibor Hamza nejstarší Bořek, Jan Hamza Bořek nejstarší* atd.) Rodinné příjmí (gentilicius) stává obvykle ve vícekomponentním antroponymu

---

[6)] J. Pleskalová, Tvoření nejstarších českých osobních jmen, Brno 1998.
[7)] F. Kopečný, o. c. v pozn. 4.

vzhledem ke svému významu na druhém místě, tj. hned za křestním jménem (*Kryštof Harant*). Mívá formu adjektivní (*Kryštof Panský*), substantivní (*Jiřík Straka*), verbální (*Vojtěch Vopršal*), ale i numerální (*Jan Erazim Quintus*). Co se týče vlastní formy, může být takové příjmí jednoduché (*Kryštof Prog, Pavel Cikán*), ale i zdvojené (*Bořek Hamza*).

Zmiňované onomaziologické prostředky umožňují rovněž řadu kombinací a dalších antroponymických variací, např. *Albrecht starší Suda Řenecký, Henyk Bořek nejstarší Dohalský, Věnek Skoch Čertorejský, Kryštof Václav Ples Heřmanský* apod.

De facto jde však ve všech případech vícekomponentních antroponym v předbělohorském období o naplňování dvoukomponentního onomaziologického modelu, který, jak ukazuje praxe zapisování vlastních jmen plátců a plátkyní daní, byl živý už v 16. století, takže josefinské výnosy z konce 18. století tuto běžnou praxi pouze administrativně legalizovaly.

Summary

Anthroponyms in the 16th Century Tax Registers of the Hradec Region

Analysing of the personal names from the 16th century tax registers, the author tries to answer some questions concerning the development of the anthroponymical system in the Czech society of the given period. In contrast to historical studies, the tax registers are presented as important not only from social and economic points of view, but especially as a source important from onomasiological and onomastic standpoint.